

jatorrizko testua 18. orrialdean

**Nola txertatu praktika artistikoa XXI. mendeko gizarte kapitalis-
tetan? Egilearen iritziz, burujabetasun artistikoa eta elkartasun
politikoa konbinatu behar dira, esperientzia artistiko erradikala
partekatzen den esperientzia bihurtu behar da, eta hor bihurtzen
da artea hain zuzen guztiz erakargarria.**

B R I A N H O L M E S

Aldizkako iraultzak

Lerro hauek idazten ari naizen unean, gizarte mugimendu berebizikoa ari da zabalitzen Frantzia. Arte eszenikoetako langileak greban daude. Beren sormenaz, dramaren zentzuaz eta maisutasun teknikoaz baliatuz, manifestazioak taularatzen ari dira, antzokiak okupatzen, ikuslego zabaleko jaialdiak bertan behera uztera behartzen eta ikusleen elkartasuna bereganatzen, baita zenbait zuzendari-izarrena ere, hastapenetako zailtasunak gogoratzen baitituzte. Aldi baterako antzezle eta teknikari horiek bizimodu jakin baten alde ari dira borrokan.

Baita “gizarte aurreratu” bat izan zitekeenaren ideia holistiko baten alde ere. 1969an, 68ko borroka sozialen ondorio gisa, artistek eta haien laguntzaile teknikoek jatorrian industria zinematografikoarentzat sortu zen *intermittents du spectacle* delakoen langabezia erregimena eskuratzea lortu zuten. Estaldura horrek praktika artistikoaren funtsezko segurtasunik eza errealtate ekonomikoan inskribatzen du, eta gutxieneko soldata ematen die hamabi hila-betetan zehar, eszenatokietan edo haien inguruan urtean gutxienez 507 orduz lan eginez gero. 60.000tik gora antzezle, kantari, zuzendari, eszena-diseinatzaile eta teknikari espezializatuk etengabe denbora ateratzen jardun behar izaten dute nork bere talentuak zorrozteko eta inspirazioa bilatzeko; betidanik hartu izan dituzte soldata apalak, eta sarri askotan proiektu espontaneoetan lan egiten dute boluntario moduan. Horregatik, hileko errenta bermatu hori ezinbestekoa zaie maila apaleko existentzia artistikoa aurrera eramanez ahal izateko. Eta keinu artistikoak maite dituen gizarte batentzat, aldi baterako enplegatutako artista horiei laguntzea ordain daitekeen prezioa da. Hala ere, estatutu berezi horixe bera, Europa osoko idazle alternatiboek ekonomia postindustrialeko aldi baterako lanaren arazoek konponbide moduan ikusi dutena, bertan behera utzi nahi du frantziar enpresarien sindikatuak, ongizatearen ordezkari ohiko sistema ezartzeko, hau da, langabetuari lan egin dezala eskatzea langabezia saririk hartu baino lehen —eta arteak dituen balio anitzen ordezkariaren oinarria bultzatzeko—.

Halako mugimendu bat azken hamar urteotan kritikari, teoriko eta ekintzaile moduan egin dudan lan guztia bultzatu duen gatazka nagusiaren adierazgarria da. Eta gehien interesatzen zaidan forma hartzen du: antzezpene publikoarena, kale antzerki politikoarena. Izan ere, ez da zehazki artea, hitzaren “berezko” zentzuan, horren erakargarria iruditzen zaidana. Gaur egungo instituzioetan, ikusizko arteak —hala nola musika, dantza edo antzerkia— bikaintasun bilaketa lehiakortzat hartzen dira eskuarki, nartzisismoz, goi-mailako gizartearen prestigioz eta ego puztuez blaitua. Bost axola arrakasta lortzeko irizpideak arbitrarioak badira, modaren esanetara edo jakitunen sareen zerbitzura egotea. Azken batean, horiek arte munduaren ohiko arauak besterik ez dira. Baina bada zirrara-garria, inspirazio iturria eta galeria zein museoetan aurkitzen ezinezkoa den zerbait: esperimentazio erradikala esperientzia partekatu bilakatzen den unea. Une horietan errealtateak salto eta bote egiten du kaleko jendetzan, eta gauzak eraldatu, biderkatu egiten dira, jatorria galduta etorkizunaren mesedetan. Inauteri politikoaren uneak dira, bizitzak berak ere ederra ematen duenean, eta arriskutsua ezarritako agintearentzat. Kalera irteten den arteak espazio berriak zabalitzen dizkio eztabaida demokratikoari, esperientzia pertsonalarekiko harreman estuan.

Artea eta bizitza, jakina, ez dira sekula horren sinpleak, eta ezin dira inoiz emaitza positiboak bermatu. Halako une mehatxagarrien existentzia hutsa da gaur egungo hainbat eta hainbat forma sozial harrapagailu moduan, adierazpen kolektiboko oldarren gaineko sutura edo orbaintze-ehun seduzitzaileen gisara

Milioi erdi bat lagun bildu ziren Bartzelonako manifestaziora, Kapitalaren eta Gerraren Europaren kontrako kanpainan, Europar Batasunaren gailurreko bilera gaitzesteko 2002ko martxoa

agertzearen arrazoia. Ez da kasualitatea Frantzian, eta gutxi gorabehera sozialdemokrazia guztietan, kultur instituzio erraldoia eta dirulaguntza publikoez finantzatua sortu izana 68ko maiatzaren asalduraren ostean. Eta kultura instituzionalizatua kontzientzia profesionalaren produkzioaren lehengusu pobre eta modaz pasatutakoa baizik ez da, eboluzio etengabearen dagoen bere bukle atzeraeraginkorraren barruan kontsumoa hartzen duena. Asmakizun bat gertatzen denean, sentipen bat eta desira bat sortzen denean, segituan eskatzen zaie gogo-diseinatzaileei modeloak egin ditzaten, laster merkantzia, logo, moda gisa itzuliko zaizkigun keinu herrikoien prototipo “artistikoak” lan ditzaten; itzultako objektu-fetixe horien jabetza eta erabilera gure pasaporte bihurtzen dira pantailarako-subjektibitatearen mundura sartzeko. Inbertsio paradoxiko baten bitartez, kaleko artea statu quo berri baten tresna ere bihurtu daiteke merkatuan.

Kultur berrikuntza, edo sentipen eta harremanen asmakuntza, hazkunde ekonomikorako gakoetako bat izan da azken hogeitaz urteetan. Bi arrazoiri zor zaio hori. Lehenbizikoa da sentipen eta harreman mundu bat dela jendeak gehien-gehien desiratzeko duena bizitzan. 70eko hamarkadan forditar industria produktioari zegokion gizarte mekanizatuen gainean tximista bezala erori zen motibazio jaitzierak probokatutako krisia gainditu ahal izan zuen bakarria izan zen. Baina bigarren arrazoia da ikusi zela industrian oinarritutako ekonomia batetik ekonomia kultural-informatibo batera aldatzea modu ezin hobea zela herrialde garatuenetako matxinatze hedatua bereganatzeko, eta gainezka egiten zuen haren energia produkzio sistema kapitalista mundu osoan berrezarri izana ezkuta lezaketen maskara distiratsu kitzikagarriak ekoiztera bideratzeko. Nola aurre egin praktika artistikoa makina ideologiko baten barruan txertatzeari? Infiltrazio estrategiak, adibidez Felix Gonzalez-Torres bezalako artisten 80ko hamarkadaren amaierako lanetik eratorriak, eta ondoren “arte erlazional” etiketa pean bultzatuak, porrotera kondenatuta zeuden zentzu horretan. Ideia nagusia zen produktu mediatiko estandarizatueta eta esparru instituzional normalizatueta banakako norabide aldaketa eragin zitekeela. Baina 60ko eta

70eko hamarkadetan subertsiboa izan zitekeena sistema menderatzailearen funtzio bilakatua zen orain. Ukitu pertsonala nonahi aurkitzen da gure zerbitzu ekonomia postindustrialean. *Techno* eta *rave* musikarien “exfiltrazioak”, betiere “aldi baterako gune autonomoen” bila haiek, askoz eraginkorragoak zirela ikusi zen. Merkataritza zirkuituetatik ihes eginda eta kontrol-arkitekturak arbuaituta, *rave* sortzaileek askatasun kolektiboko oldarrak antzeztu zituzten, gizarte serio-tik guztiz bananduta. Denbora luzean, arautik bereizten zituen distantziak berak kaltegabe egiten zituen, garrantzirik gabek. Baina gertakari urbano autonomoak probokatzeko ahalmen hori interes politikoekin nahasi zenean zenbait talderi esker, hala nola Tute Bianche edo Reclaim the Streets, orduan hasi zen inauteri lege-hauslea. Elkartasun transnazionalak zirimola moduan elkartu zituzten manifestari talde oso desberdinak. Globalizazio kapitalistan oinarrituta eraikitako adostasun mediatikoa hautsi zen azkenean. Sormenak berriro egin zuen bat erresistentziarekin.

Autonomia artistikoa, elkartasun politikoa: horra konbinaziorik indartsuena. Portaera berriak asmatzeak moda hutsa izateari uzten dio borroka kolektiboekin bat egiten duenean, haien existentzia nahitaez luzeagoa baita. *Performance* publikoaren estilo errotik berri batek —hala nola, Pragan 2000ko irailean Mundu Bankuak/NMFK egindako bilerek iraun zuten bitartean asmatutako Ibilaldi Arrosa eta Zilarrezkoa— sakontasuna eta esanahia hartzen du ▶

Merkataritza zirkuituetatik ihes eginda eta kontrol-arkitekturak arbuatuta, *rave* sortzaileek askatasun kolektiboko oldarrak antzeztu zituzten, gizarte seriotik guztiz bananduta. Denbora luzean, arautik bereizten zituen distantziak berak kaltegabe egiten zituen, garrantzirik gabeak.

► pertsona inplikatu bakoitzarentzat “erakusketak” probokatzailerik aldi baterako autonomiatik edo adierazpen indibidualetik haratago joan nahi duen konfrontazio zabalago baten parte denean. Baina osagai estetiko nabarmenago horiek, beren maila nahiko azaleko eta hurbilean operatzen dutenek, horiek balio dute adostasuna hausteko, eta keinu adierazgarriak egiten dizkiete borrokatik kanpo geratu direnei. Prozedura artistikoen irreberentziak eta abstrakzio formalak arrakala subjektibo bat egiten dute konpromiso politikoaren seriotasun etsigarriaren barruan, osterantzean jasanezina izango bailitzateke jende askorentzat. Adierazkortasun inprobisatuaren eta epe luzeko lankidetzaren pairakorraren arteko oszilazio mota berri bat ari da gauzatzen eta hedatzen jendetzaren artean. Orduan, esperimendu artistikoa zeharkakoa egiten da, aldi berean garatzen da gizarte taldeak zeharkatzen eta batzen, beren desberdintasun gero eta handiagoen erdian.

Urte gutxi batzuetan —demagun 1998ko udaberriko lehen Ekintza Globalaren Egunetik 2001eko udako Genoako masa-konfrontazioa arte— sorkuntza artistikoaren eta erresistentzia politikoaren arteko bat-egite hori errealitate bihurtu zen berriro, orduan sortzen ari zen belaunaldi berri batentzat. Baina Frantzia, ni bizi naizen herrialdea, lasai egon zen urte haietan zehar, harrigarria izan arren; eta arte panorama aztertzen nuenean, sarritan galdetzen nion neure buruari zer balio zezaketen ongizatearen estatuaren zenbait berrikuntza, hala nola *intermittents du spectacle* delakoek zeukaten estatutu berezia. “Gizarte soldata” edo “herritarren errenta gutxieneko” balizko baten aurrekari hark, ezkerreko intelektualek jendetzak lehen planora ager zitezen azpiegitura ekonomiko baten antzekotzat jotzen zutena, lortu al zuen ezer, banakako konplazentzia eta estetizismo tradizionalena bultzatzeaz aparte? Jakina, erantzuna inplikaturako jendearen arabera da. Baina badirudi paradoxa bat nagusitzen dela gaur egungo gizarteetan: gauza batzuen alde egiten dugu, batzuetan baita lortu ere, baina horiek borroka beste alor batzuetan berritzen denean axola dute benetan. Gizarte mugimenduen zeharkako formak

kategoria ekonomiko eta kulturalak zeharkatzen baitituzte, haien eduki garrantzitsuena balitz bezala. Globalizazioaren aurkako manifestazioetako gaiak eta estiloa bera ere agerian egon dira aldi baterako antzerki langileen ekintzetan, eta hartara, frantziar gizartearen, eta bereziki jende gaztearen artean, piztu den konpromiso politiko berri baten desira biziari erantzun dio. Baina 2001eko irailean amaitu zen aldi ez bezala, orain eskuinaren erresistentzia indartsu eta bortitzari egin behar diogu aurre ia-ia herrialde garatu guztietan. Gizarteak, diote, negozio moduan kudeatu behar da, poliziaren eta armadaren laguntzarekin, behar izanez gero. Panorama berri horretan, adostasun mediatikoaren haustura hutsa ez da jada nahikoa funtsezko aldaketan itxaropenari atea irekitzeko. Arazoa da auzi espezifikoak modu zehatzean aztertzea (esate baterako, ongizate estatuari buruzkoak) mugimenduen zeharkako indarra galdu gabe. Gatazkak areagotu ahala, artean inplikaturako jendea rol garrantzitsua jokatzera iritsi liteke. Horren ondorioa izango litzateke protesta-estetika baten aukera arbuatzea, eta haren ordez elkartzaren eraginkorrak, erresistentzia politiko berri bat eratzen laguntzea, aldi berean espazio irekiak zabalik utzita artearen balio anitzentzat: aldizkako iraultzen espazio hauskorak eta bizitzarako beharrezkoak. ◀

BRIAN HOLMES arte kritikaria, aktibista, eta itzultzailea da. Arte eta politikan aritzen diren zenbait taldeekin lan egin du, besteen artean *Ne pas plier* talde multidisziplinarioekin, eta berriki *Bureau d'études* artista-kartografo taldearekin. Bere idatziak *Multitudes*, *Springerin*, *Parachute* eta *Brumaria* aldizkarietan argitaratzen dira eta *Hieroglyphs of the Future: art & politics in a networked era* (Zagreb: Arkzin/WHW, 2003) liburuaren egilea da.